

PARK KRAJOBRAZOWY MIĘDZYRZECZA WARTY I WIDAWKI WARTA-WIDAWKA LANDSCAPE PARK

Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki został powołany uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu 14 września 1989 roku w celu ochrony niepowtarzalnego krajobrazu związanego z dolinami rzeki Warty, Widawki oraz z ich dopływami i oraz towarzyszącej tym obszarom szaty roślinnej. Park, o powierzchni 25330 ha, położony jest na terenie województwa łódzkiego i obejmuje swoim zasięgiem fragmenty 9 gmin: Widawy, Konopnicy, Burzenina, Zapole, Sieradza, Sędziejowic, Ostrowka, Ruśca i Żduńskiej Woli.

Founded: 1989. Area (including buffer zone): 25 330 ha. It is one of the 7 parks in the Łódź Voivodeship Landscape Park Complex. It has been created in order to protect the valleys of the Warta and Widawka rivers and their tributaries, together with slope zone systems and the vegetation that accompanies such areas. The main rivers of the park are: Warta, with its left-bank tributary, the Oleśnica, and Widawka with its tributaries, Nieciecza and Grabia, which create a kind of water node. Within the valley, especially at the foot of the slopes, you may find seeps, helcenes and springs. Valuable natural assets are xerothermic grasslands growing on gravel kames and the sunit slope of the Warta valley, made of marlstone. The most valuable plant communities that kind survive in the "Winnica" reserve. Apart from the thermophilic grasses there are also xerothermic shrubs with the wild privet and the berberis.

600 species of vascular plants have been identified in the park. They include the common sundew (Drosera rotundifolia), the Marsh Labrador tea (Rhododendron tomentosum) and the cottongrass (Eriophorum) ("Korzeń" and "Grabica" reserves). The most precious historical buildings within the park include religious structures, such as the Romanesque church of St. Ursula in Strósko. It is one of the first brick religious buildings in Poland. The second group consists of manors and palaces with utility buildings. There are three marked tourist trails through the Warta-Widawka Landscape Park: the blue one: "Walk on Warta", the yellow one: "Mills on the Grabia river", and the green one: "Around Żduńska Wola".

BUDOWA GEOLOGICZNA I UKSZTAŁTOWANIE POWIERZCHNI

Budowa geologiczna PKMWW wynika z położenia terenu na granicy dwóch jednostek strukturalnych: Mennikliny Świątko-Krakowskiej i Niecki Łódzkiej. Granica ta przebiega z północnego zachodu na południowy wschód, od Woli Będkowskiej przez Burzenin, Widawę w kierunku Szczercowa. Rzeźba Parku uformowała się w wyniku oddziaływania złożonych czynników, z których największą rolę odegrało złodowienie środkowopolskie. Powierzchnie wyszczerzone w Parku tworzą Pagóry Burzenieńskie i Pagóry Strobińskie. W Parku spotkać można także liczne wydmy i wały wydymne, m.in. w okolicach Szynkiewola i Woli Będkowskiej, natomiast na odcinku Bełef – Strósko wysokości względne stoków dochodzą do ok. 30 m., a utworzona strefa krańdźwiowa stanowi wyjątkowy ciąg widokowy na rozległą panoramę doliny. Dzięki tak różnorodnie ukształtowanej rzeźbie terenu, z wysokich brzegów i skarp, możemy podziwiać niepowtarzalny krajobraz Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki.

RZEKI PARKU

Sieć rzeczna na terenie PKMWW tworzą: Warta, Widawka, Grabia, Nieciecza, Oleśnica oraz mniejsze ciek i stawy, bądź okresowym charakterze. Warta, płynię przez Park na ok. 35-kilometrowym odcinku od Stróbska do Chojnego, a jej prawobrzeżny dopływ – Widawka jest drugą rzeką PKMWW. Płynie ona na odcinku ok. 24-kilometrowym, od Rogoźna do Zamościa koło Patrokoni. Nieciecza przepływa na 12-kilometrowym odcinku od miejscowości Grabów do ujścia Widawki w rejonie Podgórze, a Grabia na 8,5-kilometrowym odcinku od Nowych Kozub do ujścia Widawki w rejonie Zamościa. Rzeka Oleśnica płynie przez Park na odcinku około 4-kilometrowym uchodzą do Warty w rejonie Małej Wsi w gminie Konopnica.

FLORA

Obszar obecnego Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki przez wiele dziesięcioleci był intensywnie użytkowany rolniczo. Mimo to, na jego terenie zachowało się sporo enklaw z cenną roślinnością bagiennej i torfowiskowej. Jednym z głównych składników bagien są niewielkie zbiorniki wodne. Są to głównie starozetki, doty potorfowe i stawy. Można spotkać tutaj interesujące zbiorowiska roślinne. Do najcenniejszych należy zespół woli i bezkornejowej, czy zbiorowiska lilii wodnych, którego składnikiem jest grzebel żółty i gryzbiec biały. W wypłycione zbiorniki wracają się szuwary. Szuwary wysoki tworzą zwykle paska szerokołostna, wąskolistna, trzcina

popospita, ochracej nierzeczy i inne. Biegają przy wygnie, pomimo niewielkiej powierzchni rezerwat, jego flora jest bardzo bogata. Udo-kumentowano tutaj występowanie gatunków chronionych takich jak: orlik popospity, kruszcyna popospita, zaraza, aster gawędka, dzwonek bolorski, pierwiosnka lekarska i kalina korawała. Najwięcej gatunków rzadkich: ligustr popospity, przyszlupa późnona, dąbrówka kosmata, ruman żółty, pajęcznica gawędzista, bodziszek czerwony, pszenie różowy, gorysz siny i pagórko-wy, pięciornik siedmiolistkowy, kłosowica pierzasta, głowienica wielokwiatowa, czyściec kos-maty, konicznica dwukłosa i długokłosa. Biorąc pod uwagę rzadkość występowania miejsc o takim ciepłolubnym charakterze, rezerwat ten stanowi rarytas w środkowej części kraju.

Rezerwat torfowiskowy „Korzeń” – położony w gminie Zapole. Jest to odcyety me-ander rzeki Widawki zajmujący powierzchnię 34,93 ha.

Rezerwat obejmuje kompleks bagien śródlęśnych o dużej wartości przyrodniczej. Celem utworze-nia rezerwatu jest ochrona dużych powierzchni torfowiska o charakterze przejści-owym oraz dobrze zachowanych błocisz z zespołów leśnych: osłu torfowcowego i porzeczkowego.

Na terenie torfowiska znajduje duże zróżnicowanie siedlisk, występujące odzwierciedlenie w bogactwie gatunkowym roślin.

Udokumentowano w występowanie gatunków ściśle chronionych takich jak: rosiczka długolist-na i okrągłolistna, widłak torfowy, gryzbiec biały; częściowo, m.in.: widłak jaltow-cowy i goździszt, bagno zwyczajne. Do gatunków rzadkich zaliczamy, m.in.: modrzewienc zwyczajną, czermień błotną, narecznicę szerokołostną, tojeść bukietową, bordawkę bagiennej.

Obszar rezerwatu jest szczególnie cenny jako stanowiska łęgowe o powierzchni 1,67 ha. Użytek obejmuje bagno śródlęgowe i brodzka samotnego. Teren ten stwa-raz również dogodne warunki dla roz-rodu wielu gatunków ptaków, w tym licznej populacji żaby jeziorkowej.

Rezerwat leśny „Holda” – położony jest w gminie Widawa. Zajmuje powierzchnię 71,24 ha, i obejmuje kompleks wyjątkowo dobrze zachowanych, naturalnych lasów nizinnych Nizin Śródkopolskich. Na stosunkowo niewielkiej powierzchni występują tu platy gradu, boru wilgotnego i świętego, osłu porzeczkowego, łęgu jesionowo-olśnowego. Drzewostany tworzą ponad 100-letnie drzewa z grubym szypułkowym, brzoza brodawkowatą i licznym udziałem graba. Z płatami gradów spoiadują duże powierzchnie borów mieszanych, których stare, dorod-ne drzewostany budują: sosna zwyczajna, świerk popospity i brzoza brodawkowata. Obniżenia bardziej wilgotne i w niektórych miejscach wyższe porastają lepij lub gorzej ukształtane platy osłów, łęgów i wilgotnych borów trzęsliwych. Na terenie rezerwatu udokumentowano

mi bezkręgowcami związanymi z siedliskami podmokłymi są: motyl mieniak, stróżnik, ważki z rodzaju świętzianka, pająk tygrysi paskowany oraz bagnik przybrzeżny. Suche łąki to idealne miejsce dla wielu gatunków motyli. Do pospolitszych można zaliczyć między innymi: rusalkę prokrywik, rusalkę pawiak, natomiast z chronionych należy wymienić pacia królowej oraz krásni-ka sześcioplatka. Z ciekawych motyli nocnych można zaobserwować: dąbrówkę harcownicę, czy rozległe grzebiennia.

Teren Parku to również cenne siedlisko występowania ptaków. Świerdzone tutaj obecność m.in.: trzaski zwyczajnej, grzebiuszy ziemnej, ropuchy szklanej, ropuchy zielonej, ropuchy szarej, kumaka nizinnego, rzekotki drzewnej. Gady reprezentowane są przez jaszczurkę zwim-kę, jaszczurkę żyworodną, padalcza, zaskrońca zwyczajnego oraz zmiję zygzakowatą.

W rzekach występuje minóg strumieniowy, minóg ukraiński oraz wiele gatunków ryb. Przeważają głównie gatunki spo-little takie jak: szczupak, płoc, karaś, lin, kiełb, leszcz, ukleja, karp, okoń. Sporadycznie spot-kać można brzoza, świnkę, róż-zanek, piskorzka, koze złotawą oraz sandacza. Na terenie Par-ku żyje wiele gatunków ssaków. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują nietoperze. Znalaziono tu kolonie m.in. borowca wielesko-go, nocka Natterera, nocka wąsalka i Brandta, karlika malutkiego i większego oraz mopska.

OCHRONA PRZYRODY

OBSZARY NATURA 2000
Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty - PLH00021 Grabia – Grabia obejmuje środkowy i dolny bieg Grabi wraz z przylegającymi ekosystemami łąkowymi i leśnymi, charak-teryścycznymi dla niewielkich rzek nizinnych Polski. Teren objęty granicami obszaru ciągnie się wzdłuż rzeki od miejscowości Kolonia Karczmy do ujścia, a jego granice wyznacza terasa za-łęgowa. Długość Grabi objętej granicami obszaru Natura 2000 wynosi około 50 km, co stanowi nieco ponad połowę całkowitej długości rzeki wynoszącej 81,1 km. Celem ochrony są siedliska przyrodnicze: starozetka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne, nizinne i podgórskie łąki użytkowane ekstenzywnie, łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe oraz gatunki zwie-rząt: bобр, wydra, kumak nizinny, minóg ukraiński, minóg strumieniowy, piskorz, koza, trzepla zielona, zatoka większa, czerwonożył nieparek, skłóka gruboskorupowa, zatoczek lamliwy.

REZERWATY PRZYRODY
Rezerwat florystyczny „Winnica” – położony jest na gruntach Wielkiej Wsi, w gminie Widawa. Zajmuje powierzchnię 1,54 ha i obejmuje niezwykle cenną przyrodniczo oraz kra-

jozobrazową skarpe opadającą ku dolinie Warty. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ze-wniężbow naukowych i dydaktycznych muraw i zarosł kserotermicznych.

Teren rezerwatu otoczony jest dość zwartą ścianą zrębową, a ich ciasno splecione gałęzie, uborne w kolce lub ciernie stanowią swobodną ba-rierę buforową dla znajdujących się wewnątrz muraw kserotermicznych. Zarosła te, ce-choje występowanie kilku aspektów sezonowych. Wiosną bielą się krzewy tarniny, następnie kwiatami oby-sypują się dereni, berberys, szalkak i kalina. Wczesnym latem zakwi-tają róże, głóg i ligustr. W póź-niejszym okresie zarosła wy-gładają monotonię. Poniewia nabierają barw dopiero jesienią, gdy dorzeją owoce. W rezerwa-cie zbiorowisko zarosłowe jest prężne i dynamiczne, przez co szybko i trwale opanowuje teren. Z tego powodu stosuje się tutaj zabieg wyciania krzewów na określonej powierzchni. Bez tej ingerencji rośliny kwiatowe szybko

wzrastać, odczerzając nierzeczy i inne. Biegają przy wygnie, pomimo niewielkiej powierzchni rezerwat, jego flora jest bardzo bogata. Udo-kumentowano tutaj występowanie gatunków chronionych takich jak: orlik popospity, kruszcyna popospita, zaraza, aster gawędka, dzwonek bolorski, pierwiosnka lekarska i kalina korawała. Najwięcej gatunków rzadkich: ligustr popospity, przyszlupa późnona, dąbrówka kosmata, ruman żółty, pajęcznica gawędzista, bodziszek czerwony, pszenie różowy, gorysz siny i pagórko-wy, pięciornik siedmiolistkowy, kłosowica pierzasta, głowienica wielokwiatowa, czyściec kos-maty, konicznica dwukłosa i długokłosa. Biorąc pod uwagę rzadkość występowania miejsc o takim ciepłolubnym charakterze, rezerwat ten stanowi rarytas w środkowej części kraju.

Rezerwat torfowiskowy „Korzeń” – położony w gminie Zapole. Jest to odcyety me-ander rzeki Widawki zajmujący powierzchnię 34,93 ha. Rezerwat obejmuje kompleks bagien śródlęśnych o dużej wartości przyrodniczej. Celem utworze-nia rezerwatu jest ochrona dużych powierzchni torfowiska o charakterze przejści-owym oraz dobrze zachowanych błocisz z zespołów leśnych: osłu torfowcowego i porzeczkowego.

Na terenie torfowiska znajduje duże zróżnicowanie siedlisk, występujące odzwierciedlenie w bogactwie gatunkowym roślin.

Udokumentowano w występowanie gatunków ściśle chronionych takich jak: rosiczka długolist-na i okrągłolistna, widłak torfowy, gryzbiec biały; częściowo, m.in.: widłak jaltow-cowy i goździszt, bagno zwyczajne. Do gatunków rzadkich zaliczamy, m.in.: modrzewienc zwyczajną, czermień błotną, narecznicę szerokołostną, tojeść bukietową, bordawkę bagiennej.

Obszar rezerwatu jest szczególnie cenny jako stanowiska łęgowe o powierzchni 1,67 ha. Użytek obejmuje bagno śródlęgowe i brodzka samotnego. Teren ten stwa-raz również dogodne warunki dla roz-rodu wielu gatunków ptaków, w tym licznej populacji żaby jeziorkowej.

Rezerwat leśny „Holda” – położony jest w gminie Widawa. Zajmuje powierzchnię 71,24 ha, i obejmuje kompleks wyjątkowo dobrze zachowanych, naturalnych lasów nizinnych Nizin Śródkopolskich. Na stosunkowo niewielkiej powierzchni występują tu platy gradu, boru wilgotnego i świętego, osłu porzeczkowego, łęgu jesionowo-olśnowego. Drzewostany tworzą ponad 100-letnie drzewa z grubym szypułkowym, brzoza brodawkowatą i licznym udziałem graba. Z płatami gradów spoiadują duże powierzchnie borów mieszanych, których stare, dorod-ne drzewostany budują: sosna zwyczajna, świerk popospity i brzoza brodawkowata. Obniżenia bardziej wilgotne i w niektórych miejscach wyższe porastają lepij lub gorzej ukształtane platy osłów, łęgów i wilgotnych borów trzęsliwych. Na terenie rezerwatu udokumentowano

występowanie wielu gatunków rzadkich i chro-nionych. Gatunki podlegające ochronie ści-słej to m.in.: lilia złotogłów, podlegające ochronie częściowej to m.in.: widłak jaltowcowy i goździszt, kruszczyk szerokołostny. Do gatunków rzad-kich należą m.in.: węgymord niska, kokoryczka włowna, sromotnik bez-wstydny. Spotkać tu można rzekotkę szerszokłostną, czerwołistą popospitą, kokoryczka włowna, sromotnik bez-wstydny. Spotkać tu można rzekotkę szerszokłostną – jednego naszego nadzwre-nego płaza, zaskrońca, zmiję zygzakowatą, padalcza. Rezerwat sąsiaduje z Wartą, dlatego też widuje się tu również trzaskę nurogęsę, gęgoły, piskiwice.

Rezerwat bagiennej „Grabica” – zajmuje powierzchnię 8,26 ha i obejmuje obszar lasu ze śródlęgłym kompleksem przejściowych i niskich torfowisk oraz eutroficznych bagien z udziałem licznych gatunków roślin rzadkich i chronionych. Rezerwat stanowiło zagłębienie, zabagnione zagłębienie porośnięte lasem, zarosłami i szuwarami. Roślinność rosnąca tutaj tworzy ciągle niezbyt trwałe łąki bukowe. Na terenie rezerwatu odnotowano występowanie wielu gatunków roślin naczyniowych. Gatunkiem ściśle chronionym jest rosiczka okrągłolistna, częściowo kokoryczka włowna, sromotnik bez-wstydny. Spotkać tu można rzekotkę szerszokłostną, czerwołistą popospitą, kokoryczka włowna, sromotnik bez-wstydny. Spotkać tu można rzekotkę szerszokłostną – jednego naszego nadzwre-nego płaza, zaskrońca, zmiję zygzakowatą, padalcza. Rezerwat sąsiaduje z Wartą, dlatego też widuje się tu również trzaskę nurogęsę, gęgoły, piskiwice.

Rezerwat przyrodniczo-krajobrazowy „Góry Wapienne” – obszar o powierzchni 3,64 ha, utworzony w 1995 roku. Obejmuje fragment kra-wędzi doliny rzeki Warty pod Burzeninem. Występuje tu odświeżone utworów wapien-nych z okresu jury górnej, powstałe na skutek erozji zachodniego stoku doliny. Pod względem florystycznym stano-wiska muraw kserotermicznych i cie-płolubnych. Jest to także dobry punkt widokowy.

„Dolina Grabi” – obszar o po-wierzchni 478 ha, na terenie gmin Sędzie-jowice i Widawa, utworzony w 1998 roku. Tyłko obejmującą znajduje się w granicach PKM-WW. Obejmuje fragment doliny Grabi na odcinku ok. 14 km, gdzie rzeka silnie meandruje i głęboko wcina się

w podłoże. Zespół charakteryzuje się krajobrazem zbliżonym do naturalnego, o wybitnych wa-lorach przyrodniczych i krajobrazowych.

UŻYTKI EKOLOGICZNE
Na terenie PKMWW znajduje się 14 użytków ekologicz-nych najliczniej reprezentowanych przez oc-ka wodne bądź bagna, ale także skarpy, rzeki oraz wzgórza.
„Rzeka Grabia” – obszar o powierzchni 40,6 ha, utwo-rzony w 1993 roku, obej-mujący samo koryto rzeki Grabi. Grabia to rzeka nizinna o średniej wielkości. Charakteryzuje się bardzo bogatą hydrofauną, ciekawą budową biologiczną oraz du-żymi walorami krajobrazowymi. W granicach PKMWW znajduje się dolny 8,5-kilometrowy odcinek rzeki wraz z ujściem do Widawki.

„Majaczejewo” – użytk utworzony w 1998 roku, w gminie Burzenin, o powierzchni 0,42 ha. Przedmiotem ochrony jest malowniczo położona skarpa z roślinnością kserotermiczną, którą stanowi zachodni stok doliny Warty. W tym miejscu rzeka płynie ostatnim naturalnym odcin-kiem koryta, którego nie uregulowano. Użytek to interesujący, naturalny punkt widokowy.
„Góra Charlawa” – utworzony w 1993 roku, w gminie Widawa, o powierzchni 0,99 ha. Ciekaw-ym przykładem działalności ludzkiej na tym terenie w postaci pagó-ru kamowego. Ochronie podlega wierzchołkowa część wzgórza, którego stoki porastają gęste zarośla z dużą różą i śliwą tarniną. W partiach szczy-towych występują liczne platy roślinności kserotermicznej. Eksploatacja żwiru w tym miejscu spowodowała znaczną redukcję wznieśnienia. Mimo to Góra Charlawa wy-rażała dominującą rolę w krajobrazie i stanowi atrakcyjny punkt widokowy.
„Rembieszów” – utworzony w 1995 roku, w gminie Zapole, o powierzchni 14,1 ha. Jest to kompleks śródlęśnych bagien gdzie znajduje fragmenty lasów olszowych, łęgu wierzbowo-topolowego, roślinności łąkowej, szuwarowej i wodnej.

„Rembieszów II” – utworzony w 1998 roku, na terenie gminy Zapole, o powierzchni 4,32 ha. Obejmuje obszar podmokły znajdujący się w trakcie procesu naturalnej sukcesji. Teren był wcześniej wykorzystywany przez człowieka jako łąki. Pozostawio-ny bez użytkowania – czasem zamieni się w zadrzewienie olszowe i trzcinowisko.
„Dąbrowa II” – utworzony w 1996 roku, w gminie Sieradz na terenie lasów państwowych, o powierzchni 0,14 ha. Jest to kompleks bagien śródlęśnych na obszarze terasy zalewowej doliny rzeki Warty. Pośród zbiorowisk roślinności bagiennej można spotkać liczne gatunki chronione.
„Niechmirów II” – utworzony w 1998 roku, na terenie gminy Burzenin, o powierzchni 1,19 ha. Obejmuje skarpe z szatą roślinną będącą naturalną remizą śródploną.
„Szynkielów” – utworzony w 2000 roku, w gminie Konopnica na terenie lasów państwowych, o powierzchni 1,67 ha. Użytek obejmuje bagno śródlęgowe.
„Szynkielów I” – utworzony w 2000 roku, w gminie Konopnica na terenie lasów państwowych, o powierzchni 0,75 ha. Użytek obejmuje bagno śródlęgowe.
„Szynkielów II” – utworzony w 2000 roku, w gminie Konopnica na terenie lasów państwowych, o powierzchni 0,5 ha. Użytek obejmuje bagno śródlęgowe.
„Ochle” – utworzony w 1998 roku, o powierzchni 2,5 ha. Użytek obejmuje bagno śródlęgowe. Ochronie poddano zespół roślinności torfowiskowej i bagiennej rosnącej na torfowisku niskim.
„Jeziorko” – utworzony w 1998 roku, w pobliżu miejscowości o tej samej nazwie, na po-wierzchni 1,34 ha. Obejmuje zbiorowisko roślinności wodno-błotnej. Teren stanowi mozaikę siedlisk z podmokłymi łąkami i turzycowiskami, oczkami wodnymi z roślinnością szuwarową oraz fragmentami zadrzewień.
„Kalinowa” – użytk powstał w 1998 roku, w gminie Zapole, o powierzchni 1,1 ha. Ochronie poddano podmokłe nieużytki, będące w trakcie procesu naturalnej sukcesji roślinności szuwa-rowej, torfowiskowej i bagiennej.

ZABYTKOWE OBIEKTY GOSPODARCE
Na terenie Parku znajduje się również kilka zabytkowych obiektów gospodarczych. Są to głównie spichlerze i młyny.

◆ Spichlerz w Rychłociach stanowi interesujący przykład obiektu gospodarczego no-szącego cechy architektury neogotyckiej z początku XIX w. Jest to budowla ceglana, otynkowana.

◆ Będąc w Konopnicy warto zwrócić uwagę na inny zabytkowy obiekt gospodarczy. Jest to po-łożony malowniczo nad Wartą młyn wodny wybudowany pod koniec XIX w. Obecnie jest nieczynny, jed-nak w jego wnętrzu zachowało się pełne wyposażenie, z wyjątkowo rzadkimi młewnikami dubeltowymi, pocho-dzącymi z niemieckiej i austriackiej fabryki.

◆ Ciekawym akcentem w krajo-brazie Parku są wapieniki – pry-mitywne piece słuzące niegdyś do wypалу kamienia wapiennego. Do dziś zachowały się w Majaczejewach i Brzykowie.

„Zamość” – utworzony w 1998 roku, na terenie gminy Sędziejowice, o powierzchni 1,53 ha. Użytek jest fragmentem torfowiska o charakterze niskim i przejściowym. Obejmuje teren pod-mokły z zespołem roślinności torfowiskowej. Obszar jest w trakcie procesu renaturalizacji.

POMNIKI PRZYRODY
W Parku Krajobrazowym Międzyrzecza Warty i Widawki znajduje się około 60 pomników przyrody. Repre-zentowane są głównie przez okazałe drzewa należące do następujących gatunków: dąb szypułkowy, topola biała, lipa drobnolistna, klon zwyczajny, jesion wyniosły, wiąz szypułkowy, topola kanadyjska, klon srebrzysty, sosna zwyczajna, sosna jeukmuka, sosna limba, cis popospity, lipa szerokołostna, grusza popospita. Ochroną w postaci pomnika przyrody objęto także obiekt geologiczny – źródło w Kolonii Niechmirów.

„Zamość” – utworzony w 1998 roku, na terenie gminy Sędziejowice, o powierzchni 1,53 ha. Użytek jest fragmentem torfowiska o charakterze niskim i przejściowym. Obejmuje teren pod-mokły z zespołem roślinności torfowiskowej. Obszar jest w trakcie procesu renaturalizacji.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.

MIĘJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
W Widawie, Konopnicy, Rychłociach i Grabnie znajdują się mogiły i miejsca upamiętniające ofiary bitew z czasów powstania w 1863 r. Ponadto w Grabnie warto zobaczyć niemiecki cmentarz wo-jenny z 1914 r. Urzekające dziś swo-ją sielankowością okolice Strófska w 1939 r. były miejscem ciężkich bojów o utrzymanie linii obronnej na rzece Warcie. O wydarzeniach sprzed lat przypominają zachowane u podnóża skarpy polskie schrony bojowe dla załóg obsługujących cięż-kie karabiny maszynowe. To właśnie tutaj w czasie II wojny światowej trwały za-cięte walki o utrzymanie przemywu. Zachowa-ne do dziś schrony bojowe możemy także podziwiać w okolicach Majaczejew, Grabia i Chojnego.